

1. Biblioteka Główna.

1. Stan kadry Biblioteki Głównej, kształcenie, szkolenia.

W Bibliotece Głównej zatrudnionych było 75 osób, w tym 68 osób na pełnych etatach. Wyższe wykształcenie bibliotekarskie posiadały 32 osoby. W związku z wprowadzaniem systemu PROLIB szczególnej wagi nabrała sprawa zorganizowania właściwego szkolenia pracowników. Oddział Opracowania zorganizował i przeprowadził cykl szkoleń pracowników Biblioteki Głównej oraz bibliotek zakładowych, który obejmował 10 spotkań po 3 godziny.

Zorganizowano 6 szkoleń bibliotekarzy w korzystaniu z baz danych i nawigacji internetowej prowadzonych przez specjalistów z Politechniki Wrocławskiej oraz z zagranicy.

Ośmiu pracowników Biblioteki Głównej przebywało na 2 - tygodniowych stażach zagranicznych w bibliotekach uniwersytetów w Tours, Brukseli i Trewirze, trzech pracowników odbyło szkolenia w Pradze oraz Bordeaux. Pracownicy Biblioteki wzięli udział w 12 konferencjach i seminariach naukowych organizowanych przez inne uczelnie, instytuty i organizacje. W Pracowni Szkolenia Komputerowego Biblioteki Głównej przeszkolono 502 bibliotekarzy UŚ (44 grupy) w związku z instalacją systemu sieciowego rozpowszechniania baz "Infoware CD ROM".

Pracownicy Biblioteki Głównej prowadzili zajęcia z przysposobienia bibliotecznego dla studentów pierwszych lat studiów (747 studentów) oraz podstaw informacji naukowej dla studentów IV roku chemii. Biblioteka Główna była organizatorem dwóch konferencji naukowych, w tym jednej międzynarodowej.

W maju, lipcu i wrześniu odwiedziło Bibliotekę Główną w ramach programu TEMPUS czterech gości z uniwersytetów w Trewirze, Tours oraz Brukseli.

2. Wydatki na zakup wydawnictw zwartych i ciągłych oraz prenumeratę czasopism.

Oddział Gromadzenia Biblioteki Głównej zakupił 4.270 wol. wydawnictw polskich na kwotę 74.231,62 zł oraz 502 wol. pozycji za granicą na kwotę 110.116,49 zł.

Oddział Czasopism prenumerował 978 tytułów czasopism. Wartość prenumeraty wynosiła 1.053.483,93 zł, w tym czasopisma z Europy Zachodniej i USA - 1.022.694,44 zł.

3. Zbiory.

Gromadzenie.

Oddział Gromadzenia Zbiorów uzupełniał zbiory drogą zakupu bieżącego, antykwarycznego, z darów, wymiany oraz z list dubletów.

Ogólny wpływ do zbiorów w 1996 r. wynosił 10.381 wol., w tym :
z darów 3.642 wol., z wymiany 1.421 wol., z dubletów 136 wol.

W antykwariatach i na aukcjach zamówiono 165 tytułów, otrzymano 96 tytułów książek oraz 43 wol. czasopism.

Biblioteka prowadziła wymianę z instytucjami krajowymi i zagranicznymi. Z 82 instytucji krajowych otrzymano 2.435 wol., wysłano 997 wol. Z 200 instytucji zagranicznych otrzymano 1.563 jednostki (książki, mikrofiszki, wydawnictwa ciągłe), a wysłano 1.168 wol.

W 1996 r. podjęto współpracę z 9 instytucjami w tym z uniwersytetami w Tours, Trewirze, Brukseli, Leon (Hiszpania) i Konstancji (Niemcy). 7 instytucji zagranicznych zrezygnowało z wymiany.

Do Biblioteki Głównej wpływało 978 tytułów czasopism, w tym polskich - 376, z Europy Wschodniej - 120, z Europy Zachodniej i USA - 482 tytuły. Prenumerowano 645 tytułów, zakupiono 50 tytułów, z darów wpłynęło 39 tytułów, a z wymiany 245 tytułów.

Sporządzono listę tytułów zniszczonych w wyniku zalania przez Rawę i przekazano ją do Biblioteki Śląskiej, Akademii Ekonomicznej i WSP w Zielonej Górze. W ślad za tym uzyskano 172 wol. czasopism do uzupełnienia. Z przysłanych 60 list dubletów uzupełniono zbiory o 80 wol.

Opracowanie.

W 1996 r. zainwentaryzowano 9.097 woluminów książek i wydawnictw ciągłych nieregularnych. Wykreślono z inwentarzy 8.050 woluminów. W Oddziale Opracowania skatalogowano 4.689 tytułów, sklasyfikowano 3.952 tytuły. Opracowano 69 nowych tytułów wydawnictw ciągłych nieregularnych, skatalogowano łącznie 1.873 wol., sklasyfikowano 382. Do katalogów alfabetycznego i rzeczowego włączono 33.417 kart, do katalogu topograficznego 7.670, do katalogu alfabetycznego wewnętrznego 7.151 kart.

W Oddziale Zbiorów Chemiczno-Matematycznych sporządzono 1.257 kart do nowych nabytków. Razem włączono do katalogów Oddziału 1.644 karty. Do katalogu głównego przekazano 2.004 karty.

Wszystkie opisy wprowadzono do bazy komputerowej, która liczy 24.268 rekordów.

Do katalogu centralnego bibliotek zakładowych włączono 11.931 kart. Kontynuowano prace nad księgozbiorem prof. B. Suchodolskiego.

Zainwentaryzowano 2.000 tytułów, opracowano formalnie 991 tytułów, sklasyfikowano 300 tytułów. 1200 pozycji wprowadzono do bazy ISIS.

W inwentarzach Biblioteki Głównej na koniec 1996 r. figurowało 236.956 wol. książek i wydawnictw ciągłych nieregularnych.

Opracowanie czasopism odbywało się w Oddziale Czasopism. Wpisano do inwentarza 879 wol., karty katalogowe włączono do katalogu w Czytelni Czasopism. Wykreślono z inwentarza 1.103 wol. czasopism wyłączonych ze zbiorów po zalaniu przez Rawę.

Stan czasopism ujętych w inwentarzu wynosił na koniec 1996 r. -
- 14.567 wol.

Zbiory specjalne.

Zbiory specjalne powiększyły się o 43 prace doktorskie oraz 40 jednostek : rękopisów - 1, starych druków 1, kartografii - 35,

grafiki - 1 oraz zbiorów audiowizualnych - 2, w 1996 r. zbiory specjalne liczyły 3.575 jednostek. Najliczniejszą grupę stanowiła kartografia - 1.449 jednostek, następnie prace doktorskie - 1.260. Starych druków Biblioteka posiada 414, rękopisów 23. Pozostałe to grafika i materiały audiowizualne.

Oddział Zbiorów Specjalnych zakończył w 1996 r. opracowanie "Katalogu starych druków w zbiorach Biblioteki Głównej" autorstwa Pani kustosz Lidii Czech wydanego przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Kontrola zbiorów.

Sekcja Kontroli Zbiorów przeprowadziła kontrolę 40.000 vol. ze zbiorów Biblioteki Głównej od nr 560000 do nr 600000. Kontrolę przeprowadzono z autopsy, aktualizując jednocześnie kartotekę topograficzną. Stwierdzono 402 braki względne i bezwzględne. Przygotowano całą dokumentację do sporządzenia w styczniu 1997 r. protokołu końcowego.

Warunki przechowywania zbiorów.

Magazyny Biblioteki Głównej mieszczą się nadal w piwnicach nieprzystosowanych do przechowywania zbiorów bibliotecznych. Brak odpowiedniej wentylacji, nadmierna wilgotność są powodem powstawania i rozprzestrzeniania się chorobotwórczych grzybów i drożdży.

Przeprowadzone na zlecenie Biblioteki badania mikrobiologiczne wykazały obecność mikroflory zagrażającej zdrowiu pracowników oraz przechowywanym zbiorom. Zlecenie badań było podyktowane koniecznością uświadomienia władzom Uczelni potrzeby generalnego remontu pomieszczeń magazynowych.

Magazyny przyjęły w 1996 r. 11.367 vol. nowych zbiorów. Sprawdzono 86.735 zamówień, z których 51.629 zostało zrealizowanych. Włączono na półki 46.856 zwrotów książek.

4. Udostępnianie.

Biblioteka Główna udostępniała swoje zbiory wszystkim osobom zainteresowanym w 7 czytelniach dysponujących 191 miejscami oraz księgozbiorami podręcznymi liczącymi 55.840 woluminów. Wskaźniki udostępnienia w czytelniach w 1996 r. przedstawiały się, jak w poniższej tabeli :

Czytelnia	Miejsca	Odwiedzin
1. Ogólna	60	7.757
2. Informacji	7	1.490 ^x
3. Zbiorów Specjalnych	8	408
4. Zbiorów Chemiczno-Matemat.	77	16.456
5. Czytelnia Niemiecka	9	2.600
6. Czytelnia Brytyjska	12	4.257
7. Czytelnia Czasopism	18	7.460
Razem :	191	40.428

^xw tym: 316 czytelników korzystało z książek i czasopism, natomiast 1.174 z baz komputerowych

W 1996 r. zmieniły się funkcje czytelni Oddziału Informacji Naukowej. Przystosowano czytelnię do udostępniania komputerowych baz danych : przeprowadzono selekcję księgozbioru, zainstalowano 5 stanowisk komputerowych dla czytelników, a dla osób korzystających ze źródeł tradycyjnych pozostawiono 2 miejsca.

Przeprowadzono modernizację pomieszczeń wypożyczalni Biblioteki Główniej. Zainstalowano 4 stanowiska komputerowe

i wdrożono komputerowy program wypożyczania zbiorów APLB-UBOS-3. W roku 1996 wprowadzono 77.639 opisów książek oraz zarejestrowano w bazie 10.579 czytelników.

Wypożyczalnię odwiedziło 70.588 czytelników, w tym 21.531 osób w październiku. Czytelnicy złożyli 77.925 zamówień tj. na 33% zbiorów posiadanych przez Bibliotekę. Wypożyczono 43.890 wol., a więc w obiegu znajdowało się 19% księgozbioru.

44% złożonych zamówień pozostało niezrealizowanych z powodu wcześniejszego wypożyczenia książek przez innego czytelnika.

Struktura czytelników korzystających z wypożyczalni wg wydziałów przedstawiała się następująco :

1. Wydział Filologiczny	2.719
2. Wydział Nauk Społecznych	2.567
3. Wydział Prawa	2.150
4. Wydział Mat.-Fiz.-Chem.	1.491
5. Wydział Pedagogiki i Psychologii	1.160

Czytelnicy z innych uczelni :

1. Akademia Ekonomiczna	573
2. Politechnika Śląska	214
3. Śląska Akademia Medyczna	62

W Wypożyczalni Międzybibliotecznej zarejestrowanych było 135 bibliotek i instytucji, w tym 5 zagranicznych. Biblioteki i instytucje złożyły 911 zamówień, z których zrealizowano 552 zamówienia, w tym 5 wypożyczeń do bibliotek zagranicznych.

Pracownicy i studenci UŚ złożyli 1.757 zamówień. Otrzymano 1.475 pozycji, w tym 1.284 z bibliotek krajowych, z bibliotek zagranicznych - 191 pozycji. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna sprowadzała literaturę z 155 bibliotek. Czytelnicy zamawiali książki,

czasopisma, mikrofilmy, patenty, prace doktorskie. W postaci kserokopii otrzymano 740 pozycji.

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna przesłała zamawiającym 9.561 kserokopii ze zbiorów Biblioteki Głównej.

5. Informacja naukowa.

W 1996 r. Oddział Informacji Naukowej rozpoczął udostępnianie baz danych na CD-ROM w systemie Infolare. Początkowo udostępniano 14 baz licencyjnych i 15 baz demonstracyjnych. Na koniec roku Biblioteka posiadała już 59 baz.

Najczęściej wykorzystywane były bazy :

1. Przewodnik Bibliograficzny	233
2. Science Citation Index	210
3. Index Translationum	60
4. GeoRef	59
5. Journal Citation Reports	55
6. Bookscope	55
7. Social Sciences Citation Index	47
8. PsycLit	19
9. Ulrichs	16
10. Eurocat	11
11. Inne bazy	poniżej 10
12. Internet	241

Bazy udostępniane były wszystkim zainteresowanym. Ogółem z baz danych skorzystało 1.174 użytkowników, w tym 440 pracowników naukowych i 634 studentów. Byli wśród nich przedstawiciele wszystkich wydziałów Uniwersytetu oraz 78 osób z Akademią Ekonomiczną, Śląską Akademią Medyczną, GIG, Politechniki Śl., Uniwersytetu Opolskiego, AWF, AGH, KUL, MBP w Katowicach oraz Urzędu Wojewódzkiego.

6. Komputeryzacja.

Rok 1996 stanowi moment przełomowy w rozwoju komputeryzacji Biblioteki Głównej. Dotyczy to zarówno instalacji nowych systemów, wzbogacenia sprzętowego i posiadanych baz, jak i intensywności dokształcania kadry bibliotekarskiej.

Był to praktycznie pierwszy rok realizacji bibliotecznego Programu TEMPUS. Tematem projektu była restrukturyzacja oddziałów informacji naukowej w bibliotekach uniwersyteckich. Głównym zaś celem, dostosowanie poziomu i zakresu pracy bibliotecznych ośrodków informacji naukowej do standardów przyjętych w krajach Unii Europejskiej.

Projekt realizuje konsorcjum: Biblioteka Główna UŚ /koordynator/, Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Katowicach /kontraktor/ i Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego. Ze strony partnerów zagranicznych wspierają działania konsorcjum biblioteki uniwersyteckie w Trewirze, Brukseli i Tours, oraz w zakresie technicznej części projektu Info Technology Supply w Londynie.

Przyjęte przez nasze konsorcjum rozwiązanie - system "InfoWare CD/HD" - umożliwi zagospodarowanie dowolnych światowych baz danych na dyskach optycznych oraz szybkie rozpowszechnianie ich w sieciach komputerowych, a także udostępnianie własnych baz danych poprzez sieci rozległe.

Efektom pełnej realizacji pierwszego roku Programu TEMPUS był zakup sprzętu za prawie 312.000,- zł. Pracownia InfoWare została wyposażona w serwer "InfoWare CD/HD", serwer Telnet wraz z oprogramowaniem UltraNet, 2 zasilacze awaryjne UPS APC 650 Smart. Oddział Informacji Naukowej wzbogacił się o 3 komputery Pentium 90 z dodatkową pamięcią RAM, Print Server HP oraz drukarkę HP LJ 5 P z Post Scriptem oraz dodatkową pamięcią RAM. Biblioteka pozyskała również niezbędny i bardzo użyteczny FAX.

Fundusze Programu TEMPUS pozwoliły również na zakup baz CD-ROM: Science Citation Index /1991-1995/ oraz Social Sciences Citation Index /1992-1995/. Koszt tych baz, z 50 % grantem uzyskanym u wytwórcy po długotrwałych i ostrych negocjacjach, wyniósł 245.000,- zł.

Uruchomienie instalacji systemu "InfoWare CD/HD" odbyło się 20.03.1996 r. i połączone było z konferencją naukową z udziałem międzynarodowym. Obecnych było ok. 200 osób. Temat konferencji: "Elektroniczna biblioteka dzisiaj. Nowoczesne serwisy i bazy danych w bibliotekach akademickich". Przedstawiono 5 referatów krajowych i zagranicznych.

Mając świadomość ogromnej wagi permanentnego szkolenia użytkowników, w związku z instalacją systemu "InfoWare CD/HD", Biblioteka Główna uruchomiła Pracownię Szkolenia Komputerowego. W roku 1996 szkoliły się tam 73 grupy /632 osoby/. Były to 2 grupy pracowników naukowo-dydaktycznych /12 osób/, 27 grup studentów /318 osób/ oraz 44 grupy bibliotekarzy sieci bibliotecznej UŚ /302 osoby/. Statystyka powyższa nie uwzględnia osób przeszkolonych w Oddziale Informacji Naukowej oraz odbywających indywidualne treningi w Pracowni poza zajęciami grupowymi.

Tematyka szkoleń dotyczyła sieciowego udostępniania i wykorzystywania baz danych na CD-ROM, nawigacji internetowej, przysposobienia do pracy z komputerem, testowania systemu PROLIB w zakresie modułów gromadzenia i opracowania.

Szkolenia prowadzone były przez specjalistów z Info Technology Supply i Institute for Scientific Information z Londynu, International Organization of Information Specialists z Waszyngtonu, Politechniki Wrocławskiej, a następnie przez pracowników Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej UŚ. Sześć grup szkoleniowych było prowadzonych przez specjalistów z zagranicznych bibliotek partnerskich /Tours, Trewir, Bruksela/ realizujących wspólnie z naszymi bibliotekami Program TEMPUS.

Kolejnym wezwaniem podjętym przez zespół bibliotekarzy było uruchomienie od stycznia 1996 r. komputerowego wypożyczenia książek przez Wypożyczalnię Biblioteki Głównej.

Również w 1996 r. Biblioteka Główna zakupiła szkoleniowy moduł opracowania książek Systemu PROLIB, rozpoczynając tym samym zakup i wdrażanie zintegrowanego systemu bibliotecznego. Koszty tej inwestycji wyniosły 180.000,- zł. Składa się na to zakup serwera Sun SPARC 1000 E z systemem operacyjnym Solaris 2.5.1, oprogramowania narzędziowego "Progress" oraz licencji Systemu PROLIB.

Bieżące utrzymanie systemu sieci komputerowej Biblioteki Głównej kosztowało 84.245,- zł. Złożyły się na to zakupy komputerów Pentium 133 /7 szt./, komputerów Pentium 100 /3 szt./, drukarek HP LJ 6P /2 szt./, drukarki HP DJ 690 /1 szt./, 2 koncentratorów, dysków twardych typu Caviar 850 MB i 1.2 GB, dysku Seagate 2 GB oraz dodatkowych pamięci RAM /12 szt./, kart sieciowych 3 COM /4 szt./ oraz innego wyposażenia, jak ramki, przewody, klawiatury.

Pracownia Obsługi Informatycznej Bibliotek prowadziła stały nadzór eksploatacyjny nad systemami ISIS oraz UDOS. Nadto zajmowała się pracami przygotowawczymi do wdrożenia Systemu PROLIB.

Pracownia InfoWare wykonała budowę sieci komputerowej w Pracowni Szkolenia Komputerowego, uruchomiła serwery "InfoWare CD/HD" i Telnet, wykonała prace związane z uruchomieniem czytelnii komputerowej w Oddziale Informacji Naukowej. Kierujący Pracownią wykonywał instalacje klientów "InfoWare CD/HD" w UŚ, Uniwersytecie Opolskim i Akademii Ekonomicznej w Katowicach. Dodatkowo wykonał przebudowę istniejącej sieci komputerowej w Oddziale Gromadzenia, Udostępniania i Opracowania oraz Dyrekcji Biblioteki.

II. Biblioteki zakładowe.

Uniwersytet Śląski posiada sieć bibliotek zakładowych. W 1996 r. było ich 18. We wszystkich bibliotekach zatrudnieni byli etatowi bibliotekarze - 101 osób, w tym 92 osoby na pełnych etatach. W trzech bibliotekach nastąpiły zmiany na stanowisku kierownika: Sławistycznej, Wschodniosłowiańskiej oraz Wydziału Radia i TV. Zagrożone było istnienie Biblioteki Praktycznej Nauk Języków Obcych. Przeprowadzona ekspertyza techniczna wykazała konieczność ewakuowania zbiorów z dotychczasowych pomieszczeń na skutek słabej wytrzymałości stropów. Biblioteka zmuszona została do ograniczenia działalności. Część zbiorów przeniesiono do Biblioteki Głównej. Przeprowadzono selekcję, wyłączając około 5.000 woluminów. Do końca 1997 r. Bibliotece nie przydzielono innego lokalu.

Według sprawozdań statystycznych biblioteki zakładowe posiadają:

1. książek i wydawnictw ciągłych	685.350	przybyło	14.609
2. czasopism inwentaryzowanych	46.370	przybyło	568
3. zbiorów specjalnych	20.192	przybyło	474

W statystyce nie ujęto zbiorów skryptów i czasopism nieinwentaryzowanych oraz depozytów z Biblioteki Głównej.

Do bibliotek wpływało 1.631 tytułów czasopism tj. o 126 tytułów więcej niż w roku ubiegłym.

W ramach aktualizowania zbiorów oraz konieczności wygospodarowania miejsca na nowe nabytki przeprowadzano selekcje. Wycofano około 7.000 woluminów z inwentarzy głównych, 3.800 woluminów skryptów oraz nieprzydatne i nieaktualne czasopisma (Wschodniosłowiańska, Biologia, SJO). W Bibliotece Filologii Wschodniosłowiańskiej dokonano selekcji zbiorów pochodzących z darów. W Bibliotece Anglistycznej zakończono porządkowanie i selekcję daru od Korpusu Pokoju.

Zbiory wpływające do bibliotek były na bieżąco opracowywane. Do katalogu centralnego przesłano 15.757 kart.

Wszystkie biblioteki brały udział w szkoleniach organizowanych przez Bibliotekę Główną, a dotyczących opracowywania zbiorów w systemie PROLIB.

Wypożyczalniach bibliotek zakładowych zarejestrowanych było 26.045 czytelników tj. mniej niż w roku ubiegłym (ograniczenie działalności Biblioteki SJG, uwiarygodnienie statystyki w Bibliotece Filologii Wschodniosłowiańskiej). Problemem dla bibliotek stają się studenci i słuchacze szkół prywatnych i kolegów, którzy wymuszają zapisywanie do bibliotek UŚ na podstawie porozumień zawieranych między Uniwersytetem Śląskim a kuratoriami.

Liczby złożonych zamówień oraz wypożyczeń zwiększyły się o 15% oraz 15%. Liczba zamówień w czytelniach również wzrosła o 20%, a liczba wypożyczeń o 13%. Powyższe wyliczenia są średnią dla wszystkich bibliotek. Jednak faktyczna sytuacja w tym zakresie wyglądała bardzo różnie w poszczególnych bibliotekach, wskaźniki wzrostu są bardzo wysokie w tych bibliotekach, gdzie przyjęto największe ilości studentów zaocznych (Polonistyka, Prawo, WNS, Pedagogika i Psychologia) oraz na filologiach obcych (słuchacze kolegów językowych).

Jedenaście bibliotek pracowało również w soboty, a trzy w niedziele. Możliwości bibliotek zakładowych nie są racjonalnie wykorzystane przede wszystkim z powodów lokalowych i kadrowych :

- magazyna oddalone (inne piętro, piwnice) od punktów wypożyczeń,
- wypożyczanie z magazynów przez otwory w drzwiach,
- warunki lokalowe wymuszają utrzymywanie dwóch czytelní,
- godziny udostępniania,
- niedobór etatów, obsada nieproporcjonalna do potrzeb biblioteki itd.

W roku sprawozdawczym przeprowadzono 8 kontroli zbiorów :

1. Biblioteka Inst. Fil. Wschodniosłowiańskiej 31.200 vol.

2. Biblioteka Sławistyczna 4.329 wol.
3. Biblioteka Wydziału Radia i Telewizji 10.915 wol.
4. Biblioteka Wydziału Nauk Społecznych 10.000 wol. oraz 15.000 wol.
5. Biblioteka Instytutu Fizyki 1.697 wol. oraz 2.515 wol.
6. Biblioteka Filii w Cieszynie 74.000 wol.

łącznie skontrolowano 149.657 woluminów.

Planowanych skontrow nie wykonały biblioteki : Polonistyczna i Prawa.

W podsumowaniu roku 1996 należy stwierdzić, że warsztat czytelniczy stawiany do dyspozycji studentów nie odpowiada ich stale rosnącym potrzebom. Biblioteki zakładowe UŚ nie są przystosowane do wypełniania swoich podstawowych zadań - mimo najlepszych chęci bibliotekarzy. Składa się na to zespół wielu przyczyn :

1. dysproporcja w dynamice rozwoju bazy materialnej bibliotek a potrzebami użytkowników bibliotek,
2. tradycyjne formy organizacji pracy nieprzystosowane do wzrastających potrzeb studentów i naukowców,
3. nieczytelne i nieprecyzyjne relacje (obowiązki, kompetencje) na liniach : Biblioteka Główna, biblioteki zakładowe, służby finansowe, administracja Uczelni.

Opracowała: mgr Jolanta Ekiel